

— тільки з писаною нормою пов'язаний такий прогресивний інститут сучасного міжнародного права, як кодифікація. Договір як правова форма є й основним інструментом і кінцевою метою кодифікаційних робіт, незалежно від того, кодифікується договірне або звичаєве право. В даний час роботи з кодифікації охопили практично всі основні галузі й інститути міжнародного права, включаючи загальні принципи, тобто найважливіші керівні норми сучасного міжнародного права. Успішно завершені роботи з кодифікації морського, консульського, дипломатичного права, йде робота з кодифікації основних норм про відповідальність держав[5, С.118].

Перераховані розходження свідчать на користь договору як нормативної форми міжнародного права, що найбільш повно відповідає потребам держав, їхнім інтересам, цілям подальшого розвитку самого міжнародного права в сучасну епоху.

Незважаючи на перераховані переваги договірної форми, рано було б робити висновок про марність звичаю, він має усі права на існування, звичаєві норми входять до складу міжнародно-правової матерії, складаються і застосовуються донині. Таким чином, основними нормативними формами міжнародного права є договір та звичай в усіх їх проявах.

Джерела

1. Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 року // л*гогог.гада. §оу.иа
2. Алексидзе Л.А. Некоторые вопросы теории международного права. Императивные нормы. — Тбилиси: Изд-во Тбилис. ун-та, 1982 - 406 с.
3. Баймуратов М.О. Міжнародне право. - Х.: Одиссей, 2001. - 672 с.
4. Даниленко Г.М. Обычай в современном международном праве. - М.: Наука, 1988. - 192 с.
5. Лукашук И.И. Нормы международного права в международной нормативной системе. — М: Спарк, 1997 - 332 с.

О.Г. Козинець,

кандидат історичних наук, доцент

Чернігівського державного технологічного університету

ВИНИКНЕННЯ І РОЗВИТОК МІЖНАРОЖНИХ ВІДНОСИН У СТАРОДАВНІ ЧАСИ

Сучасність неможлива без минулого, а відповідно, все, що існує зараз має свої історичні корені, історію створення та розвитку. Це цілком відноситься і до міжнародного права, справа лише в тому, що вважати його витокami: перші переговори між вождями давніх племен, чи право народів стародавніх римлян, чи середньовіччя, чи новий час, коли були створені великі централізовані суверенні держави?

На наш погляд, найбільш обґрунтованими є підстави вважати, що виникло міжнародне право у стародавньому світі, стало складатися та розвиватися разом з виникненням держави і зародженням системи відносин між ними. Хронологічно це період від IV тис. до н.е. до 476 р. н.е.

Так, з виникненням перших стародавніх держав (Єгипет, Вавилон) між ними почали складатися відносини, які поступово набували правового характеру. Від епізодичних ці відносини переросли у систематичні і набували юридичного

характеру. До основних рис міжнародного права того часу можна віднести: нерозвинутість, те, що основними проявами міжнародних відносин були торгівля та війна, відносини між державами будувались виключно з позицій сили і т.ін.

Все це привело до того, що суб'єктами тогочасних міжнародних відносин були не держави, а їх правителі. Саме тому основний розвиток отримали договори між ними, а не державами. Найдавнішим міждержавним правовим актом, що дійшов до нашого часу, вважають договір, укладений близько 3100 р. до н.е. між правителями міст Месопотамії Лагаш та Умма [6 с.54]. Цей договір визначав кордони міст, і зазначав про їх недоторканність, передбачав мирне вирішення спорів шляхом арбітражної процедури і т.ін. Також до перших найдавніших договорів необхідно віднести договір, укладений фараоном Єгипту та царем хетів у XIII ст. до н.е. про мир та союз [3 с. 77]. Цей договір був узгоджений та затверджений після безрезультатної та кровопролитної війни, яка тривала 17 років, і проголошував мир, братство на віки, клятву діяти у відповідності до договору, спільну оборону від ворога. Ще одним зразком найдавнішого міжнародного документа про військово-політичний союз є договір Нарам-Сина з царем Елама. Правителі міст-держав домовились між собою про те, що не будуть терпіти непідкорення їхньому союзу. Вони проголосили принцип ворог союзника- мій ворог, друг союзника- мій друг [4, с.89].

Так створювались перші міжнародні договори, у подальшому їх кількість збільшувалась, ускладнювався зміст. Зокрема, з'явилися договори, які регулювали обмін територіями, статус державних кордонів, поширення нейтралітету, поділ військових трофеїв, правила здійснення торгівлі

Найбільш часто договори визначали закони та звичаї ведення війни, які формувались під впливом сильнішого. На той час вважалося, що ті, хто програв війну потрапляли у повну залежність від переможця. Наприклад, звичайною нормою у хетів та ассирійців було насильницьке переселення переможених народів, масове вбивство мирного населення, грабїж населених пунктів.

З часом правителі приходять до усвідомлення необхідності впорядкувати правила ведення війни, підпорядкувати її загальним правилам і нормам. Так, звичаї права війни отримали найбільший розвиток в Індії і у II пол. I тис. до н.е. вже містили спроби впорядкувати та гуманізувати ведення війн. Так, у Законах Ману зазначалось, що війна є крайнім засобом вирішення спорів, коли вичерпані всі мирні можливості. Вважалося неприпустимим вбивати стариків, дітей, жінок, парламентарів, людей, що здалися в полон. Заборонялось захоплювати та руйнувати храми та інші культові споруди. Закони Єгипту, Індії, Китаю забороняли будь-які зносини з іноземцями, яких вважали ворогами.

У Стародавньому світі існувала практика створення різного роду союзів, які створювались на основі договорів. Наприклад, союзи грецьких держав виникали на основі договорів релігійного характеру (амфіктіонії), потреб військово-політичного співробітництва (симмахії). Договори також укладались про права іноземців (ізотелії), про торгівлю, про ненапад, про взаємну допомогу) Найчастіше члени союзів залишались самостійними у міжнародно-правових відносинах. Більш розвинутою формою союзу держав були симмахії, близькі до союзної держави та утворювались в основному для вирішення військових задач. Вони нерідко укладали міжнародні договори, відігравали роль третейського суду і розглядали суперечки між державами, які входили до такого союзу [5, с.12].

Укладення договорів у Стародавній Греції супроводжувалось урочистими церемоніями. Деякі з них увіковічені у творах Гомера. Тексти догорів вирізувались

на особливих дошках - стелах. Якщо умов договору не дотримувались, то стелу розбивали, на порушників накладали штрафи. Договори скріплювались клятвою та присягою. Функції інституту дипломатичного та консульського права в Греції виконували вістові, старійшини та проксени. Інститут проксена мав особливе значення в Греції. Вони захищали інтереси іноземців, оскільки у греків панували переконання, що греки - обрані, а решта - варвари, які мають бути рабами греків. Звідси ненависть до іноземців. Це перешкоджало розвитку торгівельних та інших зв'язків, так і виник інститут проксена - це громадянин держави, який приймав іноземця і надавав йому заступництво, нерідко через проксена велись і дипломатичні переговори [1, с. 19-30].

Наступний великий крок уперед у розвитку права взагалі, і міжнародного права, зокрема, було зроблено у Стародавньому Римі. Історія Риму - це епоха становлення правової цивілізації, яка дала людству уявлення про міжнародне право - "право народів", яке поєднувало норми цивільно-правового характеру та міжнародно-правові норми. Так, захист власності у цивільних відносинах підкріплювався міжнародними нормами про відшкодування військових збитків. До сьогодення договори та угоди прикрашають короткі та місткі латинські фрази.

Ведення війни у Римі вважалося справедливою і богоугодною справою, так як було на догоду богам та слугувало на користь Риму. Вважалося, що даного слова потрібно дотримуватись, навіть якщо воно буде дане ворогу. По мірі збільшення могутності Риму його договори вимагали від інших підкорення та поваги.

У Стародавньому Римі сформувалась і теорія міжнародного права. Так, Цицерон сформулював концепцію міжнародних відносин як загальне місто і держава людей та богів, як єдиний загальнолюдський союз.

Завершується період міжнародного права Стародавнього світу з падіння Римської імперії. На той час Рим увібрав у себе всі попередні інститути міжнародного права і додав їх своїми специфічними рисами. Зокрема, коли війна не закінчувалась повним підкоренням, то укладався мир. З III ст. до н.е. був відомий договір про покровительство, який спочатку передбачав здачу зброї, видачу своїх вождів та заручників, а пізніше став укладатись і у мирний час. Ті держави, які його уклали перетворювались на союзників Рима. На відміну від поняття "мирний договір", з'явилося поняття "договір перемир'я", який укладався командуючим армією, консулом чи легатом і підлягав ратифікації.

Таким чином, нормативне регулювання міжнародних відносин у стародавній часі характеризувалося ворожістю та нестійкістю. Суб'єктами відносин були не держави, а їх правителі, основними проявами міжнародних відносин були війни. Поряд з тим саме в цей період зародилися основні поняття міжнародного права та основні засади міжнародних відносин, які використовуються і по сьогодні.

Джерела

1. Баскин Ю.Я. История международного права / Ю.Я. Баскин, Д.И.Фельдман. - М.: Международные отношения, 1990. -204 с.
2. Левин Д.Б. История международного права. - М.: Изд-во ИМОД962. - 136с.
3. Лукашук И.И. Международное право. - М.: Волтерс Клувер, 2005. -415 с.
4. Межгосударственные отношения и дипломатия на Древнем Востоке. - М., 1987. - 311с.
5. Международное право / Отв. ред. Г.В. Игнатенко, О.И. Тиунов. - М: НОРМА-ИНФРА-М., 1999. -584 с.
6. Международное публичное право / Отв. ред. К.А. Бекяшев. - М.: Проспект, 2005. - 784 с.